

ASPECTE ALE ÎNVĂȚĂRII LEXICULUI LIMBILOR STRĂINE

Laetitia- Arleziana Siea
Universitatea Ovidius Constanța

Vocabulary teaching and acquisition in foreign language classrooms (Abstract)

To teach vocabulary means to create the proper environment that allows the learning of vocabulary to take place as efficiently as possible. There is no teaching method that guarantees learning vocabulary automatically; what a teacher can do is to actively involve the students in this process, offering them the necessary tools that can make them learn by themselves and personally decide which the words that must be remembered are. Gaining lexical knowledge is a gradual and associative process, and the associative techniques vary accordingly to the level of competence one has achieved. Each student builds his own vocabulary with the connotations and the images that suit him and the socio-cultural context he lives in.

Tema acestei lucrări își are originea în constatarea că în predarea limbilor străine lexicul are adesea un rol subordonat. Colocviul desfășurat la Grenoble în luna martie a acestui an cu titlul: "Lexicul: predare și învățare", numărul 131 al revistei "Le Français aujourd'hui"- „Construire les compétences lexicales”, conținând elemente bibliografice privind didactica lexicului, precum și lucrarea „Insegnare e imparare il lessico”¹ ce constituie un îndrumător pentru profesorii care predau limba italiană ca limbă străină, sunt numai câteva dintre cele mai recente titluri ce relevă existența unui nou interes în didactica limbilor în ce privește lexicul și modul de predare a acestuia.

Este necesar în primul rând să se facă distincția de ordin terminologic dintre *lexic* și *vocabular*. Lexicul reprezintă conform definiției date de Emile Genouvrier și Jean Peytard² totalitatea cuvintelor care sunt la un moment dat la dispoziția locutorului, sunt cuvintele pe care acesta le poate folosi și înțelege, constituind **vocabularul** său **individual**, existând evident cuvinte pe care acesta nu le-a întâlnit încă și care fac parte din **lexicul global** sau **general**, lexicul individual fiind o parte din acel lexic. Henriette Gezundhajt³ evidențiază două tipuri de opoziții, prima dintre ele fiind între **vocabularul activ** (ce corespunde unităților lexicale cunoscute și folosite de locutor) și **vocabularul pasiv** (reprezentat de termenii a căror definiție locutorul o cunoaște dar pe care el nu îi folosește practic niciodată), iar cea de-a doua fiind între **vocabularul fundamental** și cel **specializat**, în acest sens anumiți termeni

¹ Alessandra Corda, Carla Marello, *Insegnare e imparare il lessico*, Paravia Scriptorium, Torino 1999.

² Emile Genouvrier, Jean Peytard, *Linguistique et enseignement du français*, Larousse Paris 1970, p.181.

³ Henriette Gezundhajt, *Etudes du lexique*, SELF Université de Toronto, 1997- 2000, p.1-2

specializați putând să intre în vocabularul curent, în timp ce termenii curenți se pot specializa în vocabularele tehnice. Alessandra Corda și Carla Marell⁴ fac distincția între **vocabularul receptiv** (de înțelegere, pasiv) ce conține totalitatea unităților lexicale de care vorbitorul se servește pentru a înțelege texte scrise sau orale, constituit din **vocabularul productiv** (de comunicare, activ) alcătuit din toate unitățile lexicale pe care le folosește vorbitorul pentru a produce texte scrise sau pentru a comunica oral și din **vocabularul potențial**, adică totalitatea cuvintelor, în special cuvintele compuse sau derivate pe care studentul nu le-a mai întâlnit dar pe care este capabil să le înțeleagă fără a-i fi explicate, pe baza regulilor morfologiei derivate, cunoștințelor lingvistice (chiar din alte limbi) sau a ipotezelor formulate din contextul în care apar.

A preda lexicul înseamnă a crea condițiile pentru ca învățarea vocabularului să se producă în mod cât mai eficient. Dacă astăzi atât cei care predau cât și cei care învață o limbă străină consideră că o bună cunoaștere a lexicului este fundamentală, lucrurile nu au stat întotdeauna așa. Metodele tradiționale (ce se plasează în jurul anilor '50) aveau ca suport textele poetice sau literare iar obiectivul acestora era de a-l aduce pe cel care învață până la un nivel care să-i permită să citească aceste texte. În anii '70 orientarea era către achiziționarea mecanismelor de bază, pentru acestea nefiind necesară stăpânirea un vocabular complex ci a unui minimal, de cele mai multe ori evaluarea făcându-se aproape exclusiv pe criterii gramaticale. Stă mărturie în acest sens afirmația lui R. Galisson⁵: "Astăzi lexicul reprezintă un subiect tabu. (...) am încercat în van să demonstrez că eram departe de a fi spus totul despre vocabular. În zadar. Moda este alta. Acestea fiind spuse, nu-mi plâng soarta. O soartă pe care am ales-o în cunoștință de cauză și care mă plasează într-o poziție care-mi place: aceea de francitor..." (*franc-tiroire* în original). De la mijlocul anilor '80 și până astăzi nu doar cei care învață își manifestă dorința de a acoperi un deficit lexical pe care îl resimt în momentul receptării unui mesaj oral sau scris, ci și din ce în ce mai mulți cercetători în didactică, lingvistică și psiholingvistică atribuie cuvintelor un statut mai important.

Nu există nici o metodă de predare care să garanteze învățarea lexicului în mod automat: ceea ce poate face un profesor este să încerce să-i implice activ pe studenți în acest proces, oferind instrumente care să-i facă să învețe singuri, însușindu-și un bagaj lexical obligatoriu într-o primă fază, ca ei să decidă apoi, în funcție de motivație, ce termeni specializați să învețe.

Dacă admitem că lexicul este o interfață între sistemul lingvistic și sistemul cognitiv, dar și între limbaj și experiență sau cunoașterea lumii, o abordare exclusiv lingvistică se dovedește a fi insuficientă în ghidarea învățării. Pentru a putea studia modul în care are loc achiziția lexicală propriu-zisă este utilă analizarea lexicului

⁴ Alessandra Corda, Carla Marell- *Insegnare e imparare il lessico*, Paravia Scriptorium, Torino 1999, p.27.

⁵ Robert Galisson, *Des mots pour communiquer, éléments de lexicométhologie*, CLÉ International, Paris, 1983.

mental individual, plecând de la rezultatele cercetărilor din domeniul psiholingvisticii. Este necesar să se știe cum sunt stocate vocabulele în memorie în scopul de a stabili cum are loc achiziția de noi vocabule: acestea sunt introduse la întâmplare, sunt dispuse în vrac, fără nici o legătură între ele? Bineînțeles că nu, și aceasta în primul rând pentru că fiecare persoană adultă cunoaște în limba maternă o cantitate considerabilă de vocabule (în jur de 35000 conform studiilor lui Paul Bogaards⁶ sau 50000-250000 conform estimărilor lui Aitchison⁷, iar într-o limbă străină un vocabular receptiv de 3000 de cuvinte și unul productiv de circa 1500 conform lui Paul Bogaards), și ar fi imposibilă o viteză mare de recunoaștere și de producție a acestora, dacă ar fi dispuse la întâmplare. Dacă ne gândim la modul de structurare a dicționarelor, am putea crede că și în lexicul mental ordinea ar fi una alfabetică, supoziție infirmată în urma investigării proceselor de producere a lapsusului. Nimeni nu va pronunța în italiană de exemplu *opinione* în loc de *operazione*, *operatore*, *operetta* sau *opportuno*. Dacă unitățile lexicale ar fi aranjate alfabetic, ar fi firesc ca în momentul producerii lapsusului să ne amintim vocabula cea mai apropiată celei pe care ar fi trebuit să o pronunțăm.

Există două mari tipuri teorii privind structurarea lexicului mental individual: “atomic globule theories” și “cobweb theories”. Conform celor dintâi, vocabulele sunt construite pornind de la un nucleu comun de atomi de sens, iar vocabulele legate între ele au mai mulți atomi în comun. Celelalte teorii consideră că legăturile dintre vocabule sunt create de către locutori, vocabulele existând atât ca entitate distinctă, cât și în rețea. Cercetătorii au adoptat în majoritate al doilea tip de teorii, cunoscute în didactica franceză sub denumirea de “théories des toiles verbales”. Conform acestora, lexicul mental individual este o rețea vastă ale cărei noduri sunt itemurile lexicale legate între ele prin punți. La o simplă analiză a rețelelor semantice se poate observa că prin asociere deseori se obține al doilea membru al unei perechi (marito și moglie, uomo și donna) sau o vocabulă antonimică (*grande* și *piccolo*, *alto* și *basso*). Tehnicile asociative variază însă în funcție de nivelul de competență atins în studierea unei limbi străine. Experimente făcute asupra unor studenți care învățau engleza ca limbă secundară⁸ au demonstrat că la începutul învățării cuvintele se asociază între ele pe baza formei sau a sunetului, în timp ce în fazele avansate cuvintele sunt asociate pe baza semnificatului acestora. Același mecanism are loc și în cazul vorbitorilor nativi atunci când își învață propria limbă. Autorii studiului *Insegnare ed imparare il lessico*⁹

⁶ Paul Bogaards, *Le vocabulaire dans l'apprentissage des langues étrangères*. LAL, CREDIF, HATIER/DIDIER, 1995

⁷ Jean Aitchison, *Words in mind*. Oxford: Blackwell, 1987

⁸ Rudiger Zimmermann, *Form-oriented and content-oriented lexical errors in L2 learners*, in IRAL, 25, vol.I.

⁹ Alessandra Corda, Carla Marello, *Insegnare e imparare il lessico*, Paravia Scriptorium, Torino 1999.

susțin: “faptul că lexicul este mental organizat în mod asociativ nu implică automat că predarea lexicului trebuie să exploateze același principiu”. Predarea cuvintelor în asociere ar genera confuzie în loc să favorizeze memorarea. La începutul învățării, vorbitorii stabilesc legături între unitățile lexicale ale propriei limbi și limba străină. Doar într-o a doua fază se stabilește o legătură între concept și unitățile lexicale din limba străină.

În ceea ce privește tehnicile de asociere a unităților lexicale, Bogaards¹⁰ le clasifică în două grupe: pe de o parte există relațiile intrinseci lexicului (hiponimia și sinonimia) iar pe de altă parte relațiile asociative (co-ocurența și colocația). Relațiile intrinseci sunt împărțite de către W.J.M. Levelt¹¹ în relații de tip **semantic** (sinonimia, antonimia, hiperonimia/ hiponimia, meronimia), **morfologic** (derivarea), **fonologic** (cuvinte care încep sau se termină cu aceleași foneme).

Aitchinson¹² evidențiază faptul că termenii co-ocurenți sunt puternic asociați, fiind legăturile ce rezistă cel mai bine la leziunile creierului în cazul persoanelor afazice (cu tulburări de vorbire). Același aspect se înregistrează și în cazul colocațiilor, fiind structurile care persistă chiar odată cu înaintarea în vârstă. Nu același lucru se poate spune despre legăturile dintre hiponime, hiperonime sau sinonime, care se dovedesc a fi cele mai slabe. I.S.P. Nation¹³ consideră de asemeni că nu este recomandabil să fie prezentate împreună cuvinte între care există raporturi de sinonimie sau antonimie, întrucât astfel crește probabilitatea ca studentul să confunde cuvintele învățate. Este mai bine ca un al doilea termen dintr-o pereche să fie predat abia după ce primul a fost bine memorat. Bogaards este însă de părere că experimentele ce au stat la baza concluziilor de mai sus confirmă mai degrabă necesitatea prezentării cuvintelor într-un context determinat, nu izolat, iar nu renunțarea la predarea simultană a antonimelor și sinonimelor. Asocierile variază desigur în funcție de cultură. Beheydt¹⁴ prezintă rezultatele unui experiment în care se vede că vorbitorii francezi asociază cuvântului *casă* cu o anumită frecvență cuvinte cum ar fi *căldură* și *familie*, în timp ce vorbitorii olandezi asociază mai degrabă cuvinte ca *apartament*, *copac*, *stradă*.

Toate aceste considerente conduc la procesul de învățare a lexicului care comportă două aspecte, cărora le corespund două niveluri de tratament. Un prim aspect este cel privind componenta fonetică și grafică în timp ce cel de-al doilea latura semantică. Cele două aspecte nu solicită aceleași capacități cognitive, dar sunt

---

¹⁰ Paul Bogaards, *Le vocabulaire dans l'apprentissage des langues étrangères*. LAL, CREDIF, HATIER/DIDIER, 1995, p.71.

¹¹ Willem J.M. Levelt, *Speaking. From intention to articulation*, 1989, Cambridge MA, MIT Press.

¹² Jean Aitchison, *Words in mind*. Oxford: Blackwell, 1987, p.76.

¹³ Paul Nation, *Teaching and learning Vocabulary*, 1990, Boston, Heinle & Heinle, p.46.

¹⁴ L.Beheydt, *De vergeten leerprincipes. Cognitieve aspecten van woordenschatverwerving*, in “Toegepaste Taalwetenschap in Artikelen”, 1989, p.48.

prezente încă de la începutul procesului de învățare a unei limbi străine, integrarea noilor vocabule având loc la început conform criteriilor de formă, lăsând locul puțin câte puțin asociațiilor mai profunde de natură semantică, odată cu atingerea unui nivel superior de competență.

Activitățile de fixare a vocabulelor vor fi adecvate celor două aspecte, ținându-se cont că repetarea, care nu implică decât forma vocabulelor, va produce doar o fixare superficială în memoria pe termen lung. O comparare a vocabulelor cu cele deja achiziționate, precum și integrarea acestora în rețelele mentale ale celui ce învață limba străină, vor conduce la o mai bună fixare a noilor unități lexicale.

Achiziția lexicală este un proces gradual și lent, și doar prin repetare și manipularea mintală a vocabularului se pot activa diversele asocieri. P. Meara¹⁵ consideră că “vocabule cunoscute corect timp de o săptămână pot fi complet uitate în săptămâna următoare; vocabule ce implică într-o săptămână un anumit tip de eroare pot cauza o formă de eroare total diferită în săptămâna ce urmează.” Există cercetători¹⁶ care susțin că pentru fixarea itemului lexical în memorie este eficientă recapitularea structurată, în sensul că o vocabulă nouă trebuie văzută de șase până la zece ori înainte de a fi memorată, fiind revăzută în timp la intervale tot mai mari.

Cu toate că repetarea produce efecte în procesul de achiziție a lexicului, există mulți alți factori care contribuie la acesta, cum ar fi motivarea personală și nevoile individuale. Așa cum am văzut, fiecare vorbitor are în lexicul mental individual rețele care nu sunt structurate și actualizate în același fel. La aceasta se adaugă experiențele precedente din limba maternă sau din alte limbi străine. Categoria gramaticală, poate influența procesul de învățare a lexicului: în general substantivele (cele concrete mai mult decât cele abstracte) se rețin mai bine decât verbele și adjectivele, verbele mai bine decât adjectivele (cu excepția celor indicând culori).

Fiecare profesor, în procesul de predare a lexicului unei limbi străine, trebuie să țină cont că “fiecare își construiește, de-a lungul istoriei sale personale și cu accentele sale individuale, lexicul care îi convine, cu conotațiile și imaginile ce aparțin fiecărui individ și contextului sociocultural în care trăiește.”¹⁷

BIBLIOGRAFIE

Jean Aitchison, *Words in mind*. Oxford: Blackwell, 1987.

Paul Bogaards, *Le vocabulaire dans l'apprentissage des langues étrangères*. LAL, CREDIF, HATIER/DIDIER, 1995.

¹⁵ Paul Meara, Matrix models of vocabulary acquisition, 1989 AILA Review, 6.

¹⁶ Rebecca Oxford, David Crookall, Vocabulary learning: Critical Analysis of techniques, *Revue du TESL du Canada* 7 (2).

¹⁷ Paul Bogaards, *Le vocabulaire dans l'apprentissage des langues étrangères*. LAL, CREDIF, HATIER/DIDIER, 1995, p.97.

-
- Alessandra Corda, Carla Marengo, *Insegnare e imparare il lessico*, Paravia Scriptorium, Torino 1999.
- Robert Galisson, *Des mots pour communiquer, éléments de lexicométhologie*, CLÉ International, Paris.
- Emile Genouvrier, Jean Peytard, *Linguistique et enseignement du français*, Larousse Paris 1970.
- Henriette Gezundhajt, *Etudes du lexique*, SELF Université de Toronto, 1997-2000.
- Paul Meara, *Matrix models of vocabulary acquisition*, 1989 AILA Review.
- Paul Nation, *Teaching and learning Vocabulary*, 1990, Boston, Heinle & Heinle.
- Rudiger Zimmermann, *Form-oriented and content-oriented lexical errors in L2 learners*, in IRAL, 25, vol.I.